

Opoldne se je zbralo na tisoče ljudstva po Ilici in v Mesnički ulici, kjer so odkrili spominsko ploščo Šenou. Dr. Stjepan pl. Milčetić je v slavnostnem govoru popisal zasluge tega pisatelja za razne stroke hrvaškega slovstva.

Vsa slavnost se je končala z banketom. Tu je Slovincem nazdravil pl. Kukuljević, ki je slavil krasne slovenske kraje pod Triglavom in vrle pesnike, ki so se rodili v njih. Odgovoril je v imenu

Slovencev Fr. S. Finžgar kot rojak Prešernov, rojen pod Triglavom, ter pozdravljaj posebno to misel, da se naj odslej tudi med Hrvati obrne vsa pozornost na to, da se izobrazijo in dvigne preprosto neuko ljudstvo.

Bila je lepa in poučna proslava. Bog daj, da hrvaška književnost vedno bolj procvita in se razvija v službi večne resnice, dobrote in lepote! — V tem znamenju hočemo sodelovati tudi Slovenci!

To in ono.

Naše slike. S posebnim veseljem priobčujemo na str. 711. sliko vrlega sotrudnika našemu listu, prof. dr. Karola Glaserja. Naši čitatelji so gotovo že tudi želeli spoznati po licu moža, ki nam je z velikim trudom in kremenito vztrajnostjo dovršil ne povsè popolno — saj je to skoraj nemogoče — a vendarle monumentalno delo „Zgodovine slovenskega slovstva“. — Dr. Karol Glaser se je porodil l. 1845. v Hočah blizu Maribora. Že kot dijak-šestošolec se je odločil po dovršenih študijah klasične in slovanske filologije posvetiti se orientalistiki. L. 1883. je napravil doktorski izpit in jel pisateljvati na omenjenem polju. Kot profesor je služboval v Ptuj, Kranju, Weidenau-u in od l. 1880. dalje v Trstu. Sedaj biva v pokoju v Gradcu in na svojem domu. Dr. Glaser je izredno veliko spisal. Njegovi članki — izvečine literarne študije iz raznih slovstev — se nahajajo v podlistkih naših treh dnevnikov, v „Kresu“, v „Zori“, v „Letopisih Slov. Matice“, v „Dom in Svetu“ itd. No neizbrisno je začrtal svoje ime v naše slovstvo baš s svojo „Zgodovino slov. slovstva“, katero je začel pisati l. 1887. kot profesor v Trstu. Naj nam Bog še dolgo ohrani zaslužnega in tako marljivega moža! — Ruski koledniki na str. 733. so skoraj bolj podobni našim ponekodnjim slavilcem „zelenega Jurja“. Tako čudno so opravljeni! No seveda: zebe jih, zebe vse drugače kakor naše otročajo, ki tudi še hodijo semtertam o božiču, o novem letu in o sv. Treh kraljih od hiše do hiše, prepevaajoč lepe božičnice. — Petrolejski vrelec gorí (stran 749). To vam je silovit požar! Navstane pa semtertamt ob Kaspiškem jezeru, kjer se nahajajo blizu mesta Baku tako velikanski studenci kamenenega olja (nafta), da je od ondot preskrbljeno s petrolejem celo rusko cesarstvo, in tudi še v druge države ga izvažajo. Gasiti takov ogenj je brezuspešno delo. To gorí toliko časa, dokler ni vsa s kamenenim oljem napojena zemlja kroginkrog sežgana. Škode pri takih požarih so ogromne — na milijone. — Monštranca na str. 772. je delo domače umetnosti. Naredil jo je g. Kregar, pasar v Ljubljani, za novo župnijsko cerkev v Šmartnem pri Litiji.

Primerno krasni gotski cerkvi je tudi monštranca izdelana v gotskem slogu. Visoka je 76 cm in je vsa čisto srebrna. Lunula je obložena s pravimi dragimi kamenčki. Na stojalu so vdelane štiri slike iz emaila.

Za slovensko vseučilišče v Ljubljani se je vnelo živahno gibanje. Že pred petdesetimi leti so priznavali splošno, da je slovensko vseučilišče potrebno in da imajo Slovenci pravico do njega. A v brezobzirnih narodnostnih bojih, v katerih zmaguje močnejši in ne pripušča slabejšemu, da bi si opomogel, v teh krutih borbah za narodni obstanek so potisnili to kulturno vprašanje v ozadje, da se je že skoro pozabilo. Ko so pa začeli Italijani z vso silo zahtevati italijansko vseučilišče v Trstu, in so s hrupnimi nastopi po raznih vseučiliščih opozarjali svet na to svojo zahtevo, so se zbudili tudi Slovenci in zahtevajo od države, da jim ustanovi vseučilišče v Ljubljani. Deželni zbor, slovenski državni poslanci in mnogo občin je že odločno izreklo to zahtevo. Slovensko vseučiliško dijaštvo in vsi sloj slovenskega naroda pa na mnogoštevilnih shodih in v raznih izjavah zahtevajo, da se ugodi tej želji slovenskega naroda. Tudi mi se pridružujemo tej zahtevi, ki je za nas velike kulturne važnosti. —

„Matica Hrvatska“ je imela l. 1900. 11.100 družtenikov, za 77 več, kakor prejšnje leto. Rednih dohodkov je imela 88.373 K 16 h. Skupna temeljna glavnica „Matičina“ — brez hiše in brez posestva v Podsusedu — znaša zdaj 137.278 K 56 h. Letos o božiču izdá „Mat. Hrvatska“ devet knjig. Marljivemu tajniku g. Iv. Kostrenčiču se je dovolila pokojnina 1600 K za velike zasluge, ki jih ima za prospch „Matice“.

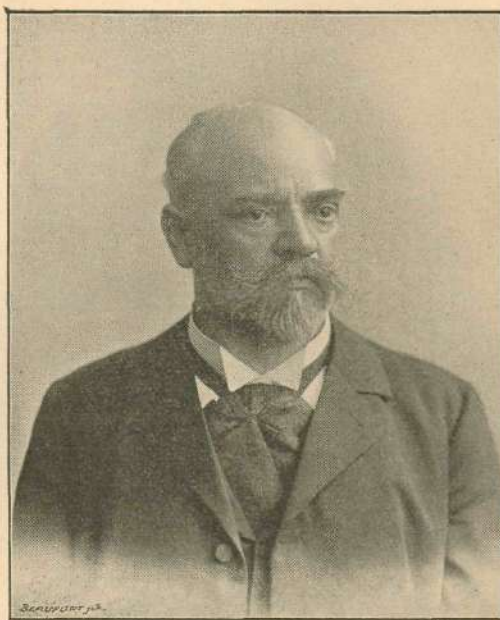
Več prosvete! Dr. Velimir Deželić je ob proslavi štiristoletnice hrvaške umetne književnosti predaval v „Društvu hrvatskih knjižnika“ jako poučno o vprašanju, kako bi se povzdignila prosveta preprostega naroda. Vzporedil je najprej statistično število analfabetov v raznih deželah. Še l. 1880. je bilo analfabetov v Hrvaški in Slavoniji 70% prebivalstva, v Dalmaciji pa celo 80%. Od tega časa

se je mnogo izboljšalo. L. 1895. je bilo na Hrvaškem 41% analfabetov. V drugih deželah je neprimerno bolje. Na Finskem je bilo analfabetov v istem času 1·9%, na Saškem 0·2%, v porenskih deželah 0·3%, na Bavarskem in Švedskem 0·4%, na Angleškem 9%, v Prusiji 0·6%, v Franciji 9·6%, v Avstriji 23·6%. Slabše od Avstrije so Italija, Španija, Srbija, Rumunija in Bolgarija in razni deli Rusije. V kulturne namene se tudi na Hrvaškem sicer mnogo troši denarja, število analfabetov pada, a vendar se pravi namen ne doseže: deca se naučé brati in pisati, a ko izostanejo iz šole, hitro pozabijo vse. L. 1895. je rekel sam predstojnik za bogočastje in pouk, da je do 100.000 otrok, ki ne hodijo v nobeno šolo in ostanejo brez vse omike in izobrazbe. Šolski zakon, ki je nedavno slavil svojo petindvajsetletnico, ni dosegel v marsičem pravega uspeha, ker je mnogo njegovih najboljših določb ostalo na papirju. — Pri drugih narodih skrbé za to, da se ljudstvo, tudi ko pride iz šole, vedno izobrazuje. Dr. Deželić je naštel razne zglede: Na Angleškem se že od nekdanj deluje za ljudsko prosveto. V novjšem času se združujejo posebno aristokratije in druge odlične gospe v društvih, da širijo prosveto med preprostim narodom, posebno po vaseh. Po navadi se imenujejo ta društva „klubi za izobraževanje“. Gospem se pridružujejo profesorji, duhovniki, uradniki, književniki, parlamentarci itd. in prirejajo javna predavanja. S takimi predavanji združujejo petje, deklamacije, čitanje boljših pesnikov, često se predstavljajo celó Shakespearove drame. „University extension movement“ razširja vseučiliško izobrazbo med ljudstvom. Na Francoskem ustanavljajo „ljudska vseučilišča“, ki prirejajo zvečer predavanja za ljudstvo. Ustanovljena so že po več mestih. Najvažnejše tako „ljudsko vseučilišče“ je v Parizu v predmestju svetega Antona, kjer ima svoje prostore v bivši kavarni. Predava se vsak večer od 8. do 11. ure; pri pouku sodelujejo glavni zastopniki francoske prosvete, akademiki, profesorji Sorbonne, pisatelji itd. S predavanji so združeni tečaji za razne jezike, glasbo, brzopis, knjigovodstvo, pravopisje itd. „Société Franklin“, ustanovljena l. 1862., snuje po vsej Franciji ljudske knjižnice. „Ligue de l'enseignement“, ki jo je l. 1861. osnoval Jean Macé, je imela l. 1876. okoli 30.000 udov in je ustanovila 7400 ljudskih knjižnic. Za odrasle analfabete so se posebne šole ustanavljale že l. 1833., in Viktor Dury je bil že ob času cesarja Napoleona III. dobil od države dva milijona frankov, s katerima je osnoval 2700 večernih šol. Na Nemškem dela v tem smislu „Die Gesellschaft zur Verbreitung von Volsbildung in Berlin“. Ta ima zdaj po vsem Nemškem že 818 podružnic. V Rusiji ustanavljajo ubožcem tople sobe po zimi in jim prirejajo poučna predavanja. V Moskvi se tako predava že štirinajst let. Predavanja so uradna in neuradna. Uradno se je predavalo na osmih krajih, in sicer l. 1887—1888 o 163 verskih

in 190 svetnih tvarinah. Poslušavcev je bilo 25.180. Neuradnih predavanj pa so priredili istega leta samo v Moskvi do 800, h katerim je prišlo 137.281 poslušalcev. Predava se o poučnih tvarinah, prebira se življenje svetnikov in izbrani spisi Puškinovi in Lermontovljevi. — Dr. Deželić želi, da bi vsi hrvaški izobraženci delovali v tem smislu. Svečenikom in učiteljem se tu odpira širo polje za njihovo delavnost.

Antonín Dvořák.

Čehi slavé te dni šestdesetletnico svojega velikega skladatelja Antonína Dvořáka. Ta proslava ni le zaslužen tribut glasbeni umetnosti, katera je že od nekdanj med Čehi našla svoje najzvestejše goji-

Antonín Dvořák.

telje, ampak je hkrati spomenik češki narodni energiji in žilavosti. Zakaj Dvořák je res zgled moža, ki se je z lastno močjo iz najnižjega povzdignil do najvišjega. Rojen dné 8. kimavca l. 1841. v vasi Nelahoze pri Kralupu na Češkem kot sin vaškega krčmarja, je moral iti v službo k mesarju, da se izučí v mesarski obrti, ki je pač poštena in potrebna obrt, a od katere ne vodijo baš najbližje steze do hrama modric. Mladi Anton pa je iskal prijateljstva tamošnjega ljudskega učitelja, ki ga je naučil igrati na gosli in mu pojasnil osnovne glasbene pojme. Zdad pa Dvořák ni mogel več ostati doma. L. 1857. gre kar na slepo srečo v Prago, vstopi kot godec v neko godbo in se vpiše na orglarski šoli, ki jo je takrat vodil Pitzsch. Boreč se z revščino je tu dovršil nauke in pri izstopu dobil drugo častno darilo. L. 1862. je vstopil pri narodnem gledišču kot bračist,